

Вавженчук С.Я.,

канд. юрид. наук,

доцент кафедри цивільного та трудового права

ДВНЗ «Київський національний

економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ У КОНТЕКСТІ ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ АВАРІЇ НА ЧАЕС

Багаторівневі процеси розвитку правового регулювання трудових відносин у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС протікають досить складно та суперечливо. Окреслений стан правового регулювання трудових відносин належить до однієї із основних підстав здійснення наукових досліджень у цій сфері.

Серед правників, які переймалися проблемами правового регулювання відносин у сфері охорони та захисту трудових прав працівників, варто виділити таких науковців, як Н.Б. Болотіна, М.І. Іншин, Г.І. Чанишева, О.М. Ярошенко та ін. Результати наукових здобутків зазначених науковців в умовах сьогодення зберегли гостру актуальність та науково-практичну цінність, склавши підвалини вчення про охорону та реалізацію трудових праввідносин.

До сьогоднішнього дня залишилися проблеми охорони та реалізації трудових прав працівників, які виконують роботи у зоні відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення міста Чорнобиля, забезпечення надання додаткових державних гарантій працівникам, які вивільнилися з роботи у зв'язку з достроковим зняттям з експлуатації Чорнобильської АЕС на виконання п.п. а, б і в ч. 2 ст. 12 Закону України «Про загальні засади подальшої експлуатації і зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення зруйнованого четвертого енергоблоку цієї АЕС на екологічно безпечну систему» [1].

Варто підкреслити і те, що в умовах світової фінансової кризи ситуація щодо дотримання конституційних гарантій трудових прав громадян, особливо в частині забезпечення гідної праці, різко погіршується, що може спричинити масову трудову міграцію та руйнування трудового потенціалу, втрату конкурентоздатності національної економіки, призвести до бідності більшості населення України. В таких умовах особливого значення набувають питання захисту та охорони трудових прав працівників, які вико-

нують роботи у зоні відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення міста Чорнобиля. При цьому важливо розуміти, що «з моменту свого виникнення і до сьогодні трудове право України пройшло складний шлях формування, який характеризувався різними історичними віхами. Від визнання трудового права головною ланкою ідеологічної боротьби з протилежною соціально-економічною формацією (радянський період) і до занепаду та майже фактичної втрати соціальної цінності (початок і середина 90-х року ХХ ст.)» [2, с. 5—6]. Відтак, сучасні трудові права, проголошені у міжнародно-правових актах, конституціях і законодавстві економічно розвинутих країн, є результатом тривалого історичного становлення і розвитку прав людини, боротьби за їхнє існування та визнання. Тому, формування трудових прав працівників у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС повинен здійснюватися з огляду на міжнародно-правовий досвід, досвід розвинутих держав та природні права людини.

Важливу роль у трансформації та розвитку трудових прав багатьма вченими відведено процесам глобалізації світової економіки [3; 4]. Так, на думку М.В. Лушникової та А.М. Лушникова, на розвиток та зміст трудових прав здійснили вплив технічна революція у поєднанні з прискороною соціальною еволюцією, результатом взаємодії яких стало формування постіндустріального суспільства, з одного боку, і нерозривно пов'язаний з ними процес глобалізації [4, с.104]. З точки зору Є.В. Краснова, слід виділити три основних напрямків впливу процесів глобалізації на трудові права людини: зростання ролі транснаціональних корпорацій, активізація міграції працівників, посилення значення міжнародних стандартів праці [5, с. 29]. Таким чином, факторами розвитку трудових прав вчені називають: 1) формування постіндустріального суспільства; 2) процеси глобалізації в суспільстві, що представляють собою, на думку Є.В. Краснова, розвиток ТНК, активізацію міграції працівників, посилення міжнародних стандартів праці.

Що стосується процесів глобалізації, які відбуваються у світі, то цей фактор беззаперечно є одним із найважливіших, що здійснює вагомий вплив на розвиток та зміст трудових прав працівників у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС у зоні відчуження. Це пояснюється насамперед тим, що глобалізація світового господарства та розширення зовнішньоекономічних зв'язків є визначальним фактором розвитку ринку праці, а отже й особливостей трудових правовідносин. Взагалі, за словами М.А. Чешкова, термін глобальність «грає в сучасному суспіль-

но-науковому словнику роль ключового, кодового поняття. Воно означає широку сукупність процесів і структур, що співвідносяться з явищами взаємозалежності, взаємопроникнення і взаємообумовленості в планетарних рамках, результат яких — виникаюча цілісність буття людства» [6, с. 129]. На думку С.А. Бур'янова, глобалізація — зростаюча взаємодія, підвищення ролі і зміна співвідношення на користь структур і феноменів, що знаходяться поза юрисдикцією національних держав [7, с. 26—27]. Так, основа глобалізації була закладена масовою міграцією і інтегрованими ринками капіталу в ХІХ столітті. Нинішній етап глобалізації характеризується в економічній сфері розвитком транснаціональних корпорацій; миттєвим переливом колосальних вільних капіталів з одних континентів і країн в інші [8, с. 4]. Окрім того, глобалізація обумовлює вироблення єдиних підходів до вирішення ідентичних питань, тобто виробляються певні міжнародні стандарти, яких мають дотримуватися всі держави, котрі бажають бути рівноправними членами міжнародної спільноти. За даних обставин не слід забувати, що аварія на ЧАЕС одразу перетворилася на явище світового масштабу і як наслідок зайняла окреме місце в системі чинників процесів глобалізації світової економіки. Так, ліквідація наслідків аварії на ЧАЕС та проведення робіт у зоні відчуження здійснювалися працівниками підприємств та організацій різних держав, більше того, ліквідація наслідків такої аварії здійснювалися працівниками на території інших держав. Тому, захисні правові конструкції трудових прав працівників мають трансформуватися під впливом вказаного чинника глобалізації не тільки в Україні, а й за її межами. У першу чергу трансформація захисних конструкцій трудових прав під впливом згаданих чинників має бути спрямована на захист комплексу трудових прав працівників, що здійснюють свою трудову функцію у зоні відчуження. Для ефективного захисту трудових прав працівників, що працюють у зоні відчуження, потрібний саме системний нормативний підхід, який дасть можливість реалізації комплексного правового регулювання згаданих суспільних відносин.

Окресливши динаміку захисту трудових прав у контексті ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС слід зауважити, що визначення та закріплення основних трудових прав повинно здійснюватися на підставі соціальних прав людини, яка має право на вільний розвиток та свободу вибору, та з урахуванням особливостей механізму правового регулювання трудових відносин у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.

Література

1. Закон України «Про загальні засади подальшої експлуатації і зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення зруйнованого четвертого енергоблоку цієї АЕС на екологічно безпечну систему» від 11 грудня 1998 р. № 309-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 4 (29.01.99). — Ст. 33.
2. Щербина В.І. Трудове право України: Підручник / [За ред. В.С. Венедіктова]. — К.: Істина, 2008. — 384 с.
3. Краснов Є.В. Основні трудові права: міжнародні стандарти і законодавство України.: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук: 12.00.05 / Є.В. Краснов. — Одеса, 2008. — 20 с.
4. Лушнікова М.В., Лушніков А.М. Очерки теории трудового права / М.В. Лушніков, А.М. Лушнікова. — СПб.: Изд-во р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. — 940 с.
5. Краснов Є. В. Основні трудові права: міжнародні стандарти і законодавство України: Дис... канд. наук: 12.00.05 / Є.В. Краснов. — Одеса, 2008.
6. Чешков М.А. Глобалистика: предмет, проблемы, перспективы // Общественные науки и современность. — 1998. — №2. — С. 129—140.
7. Бурьянов С. А. Проблемы совершенствования нормативно-правовой базы реализации права на свободу совести в контексте глобализации / С.А. Бурьянов // Государство и право. — 2002. — № 10. — С. 26—31.
8. Дмитриев А.В. Конфликтогенность миграции: глобальный аспект / А.В. Дмитриев // Социс. — 2004. — № 10. — С. 4—13.

Малишко В.М.,
канд. юрид. наук,
доцент кафедри підприємницького права,
Національний авіаційний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ ТА ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

У сучасному законодавстві України особливу увагу приділено закріпленню місця й ролі людини в державі та суспільстві, які стосуються екологічної сфери.

Принципово новим є визнання на конституційному рівні найвищою соціальною цінністю людини, її життя і здоров'я,